

**МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
БІЛОЦЕРКІВСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ АГРАРНИЙ УНІВЕРСИТЕТ**

Кафедра теоретико-правових та соціально-гуманітарних дисциплін

«ЗАТВЕРДЖУЮ»

Проректор з освітньої, виховної
та міжнародної діяльності

_____ проф. Т.М. Димань
“ ____ ” _____ 20__ р.

РОБОЧА ПРОГРАМА НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ

«КОНСТИТУЦІЙНИЙ ПРОЦЕС»

ГАЛУЗЬ ЗНАНЬ	08 Право
СПЕЦІАЛЬНІСТЬ	081 Право
РІВЕНЬ ВИЩОЇ ОСВІТИ	Перший (бакалаврський)
ФАКУЛЬТЕТ	Права та лінгвістики

Робоча програма з навчальної дисципліни «Конституційний процес» для здобувачів вищої освіти факультету права та лінгвістики за спеціальністю 081 «Право», бакалаврський рівень вищої освіти / Укладачі Мельник О.Г. – Біла Церква: БНАУ, 2019. – ____ с.

Розробники: О.Г.Мельник, канд.юрид.наук, старший викладач

Робочу програму затверджено на засіданні кафедри теоретико-правових та соціально-гуманітарних дисциплін
(Протокол № __ від _____ 2019 р.)

Завідувач кафедри теоретико-правових та
соціально-гуманітарних дисциплін,
доцент

Л.М.Мельник

Схвалено науково-методичною комісією факультету права та лінгвістики
(Протокол № __ від _____ 2019р.)

Голова науково-методичної комісії _____

ЗМІСТ

1. ОПИС НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ	4
2. ПЕРЕДУМОВИ ДЛЯ ВИВЧЕННЯ ДИСЦИПЛІНИ	5
3. ОЧІКУВАНІ РЕЗУЛЬТАТИ НАВЧАННЯ	5
4. ПРОГРАМА НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ «Конституційний процес»	7
5. СТРУКТУРА ДИСЦИПЛІНИ	8
6. ЗМІСТ НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ	9
6.1. Лекції	9
6.2. Практичні заняття	11
6.3. Самостійна робота	12
6.4. Орієнтовна тематика індивідуальних та групових завдань	13
7. МЕТОДИ НАВЧАННЯ	14
8. ФОРМИ ПОТОЧНОГО ТА ПІДСУМКОВОГО КОНТРОЛЮ	14
9. ЗАСОБИ ДІАГНОСТИКИ	14
10. КРИТЕРІЇ ОЦІНЮВАННЯ РЕЗУЛЬТАТІВ НАВЧАННЯ	15
11. ПЕРЕЛІК НАОЧНИХ ТА ТЕХНІЧНИХ ЗАСОБІВ НАВЧАННЯ	17
РЕКОМЕНДОВАНІ ДЖЕРЕЛА ІНФОРМАЦІЇ	18

1. ОПИС НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ

Згідно з навчальним планом на 2019–2020 навчальний рік, на вивчення дисципліни «Конституційний процес» для денної форми навчання виділено всього 94 академічних годин (3 кредити ECTS), у т.ч. аудиторних – 48 години (лекції – 16, практичні заняття – 32), самостійна робота студентів – 46 годин.

Опис навчальної дисципліни за показниками та формами навчання наведено в таблиці:

Найменування показників	Шифр та найменування галузі знань, спеціальності, рівень вищої освіти	Характеристика навчальної дисципліни	
		денна форма навчання	заочна форма навчання
Кількість кредитів, відповідних ECTS – 2	Галузь знань 08 «Право»	Вибіркова	
		<i>Рік підготовки:</i>	
Змістових модулів – 2	Спеціальність: 081 «Право»	2-й	2-й
Індивідуальне науково-дослідне завдання – розрахункове		<i>Семестр</i>	
		4-й	4-й
Загальна кількість академічних годин – 94		<i>Лекції</i>	
		16 год	год
Тижневих годин для денної форми навчання: аудиторних – 4 самостійної роботи студента – 6	Перший (бакалаврський) рівень вищої освіти	<i>Практичні</i>	
		32 год.	12
		<i>Самостійна робота</i>	
		46 год	6 год.
		Підсумковий контроль: залік	

Метою вивчення дисципліни «Конституційний процес» є формування у студентів системи знань і навичок у сфері державотворення; формування вміння правильно оцінювати конкретні конституційно–правові явища, знати та вміти правильно застосовувати відповідне конституційне законодавство; розуміти конституційне законодавство як цілісну, логічно побудовану нормативно-правову систему.

2. ПЕРЕДУМОВИ ДЛЯ ВИВЧЕННЯ ДИСЦИПЛІНИ

Базова навчальна дисципліна «Конституційний процес» базується на знаннях таких дисциплін, як «Теорія держави і права», «Історія держави і права» вивчена на 1-му курсі, «Конституційне право» вивчене у першому семестрі 2 курсу.

3. ОЧІКУВАНІ РЕЗУЛЬТАТИ НАВЧАННЯ

Символ результатів навчання за спеціальністю «Право» відповідно до освітньо-професійної програми	Результати навчання з дисципліни
РН 1	РН 1.1 Знати законодавство, що регламентує здійснення принципів та методів конституційного процесу.
РН 2	РН 2.1 Знати практику застосування чинного законодавства щодо конституційної юстиції.
РН 3	РН 3.1 Вміти аналізувати зміст Конституції України, Регламенту Верховної Ради України, законів, інших нормативно-правових актів Верховної Ради України, Кабінету Міністрів України, Президента та ін
РН 4	РН 4.1 Вміти користуватися джерелами КПУ, офіційними тлумаченнями положень Конституції і законів України, коментарями і роз'ясненнями при вирішенні конкретних питань з конституційно-процесуального права.
РН 5	РН 5.1 Вміти формулювати і аналізувати основні поняття, категорії, наводити приклади з конституційно-процесуального законодавства інших держав.
РН 6	РН 6.1 Вміти правильно тлумачити чинне конституційно-процесуальне законодавство
РН 7	РН 7.1 Вміти розв'язувати ситуативні задачі, складати тести (для засвоєння загальнотеоретичних положень).
РН 8	РН 8.1 Вміти характеризувати конституційно-процесуальні інститути.

РН 9	РН 9.1. Вміти застосовувати одержані знання на практиці.
РН 10	РН 10.1 Давати порівняльний аналіз конституційно-процесуальних інститутів в конституційному праві України та конституційному праві зарубіжних країн.

4. ПРОГРАМА НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ «Конституційний процес»

Змістовий модуль 1. Загальна характеристика конституційного процесу

- 1.1. Конституційний процес як галузь права, юридична наука та навчальна дисципліна
- 1.2. Організація підготовки та проведення референдумів в Україні
- 1.3. Виборчий процес
- 1.4. Державотворчий процес в Україні.

Змістовий модуль 2. Особливості конституційного процесу

- 2.1. Законодавчий процес в Україні
- 2.2. Конституційний процес
- 2.3. Правотворчий процес
- 2.4. Порядок реалізації деяких конституційних прав і свобод в окремих галузях державного і суспільного життя
- 2.5. Конституційна відповідальність

5. СТРУКТУРА НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ

Назви змістових модулів і тем	Кількість годин											
	денна форма						заочна форма					
	всього	у тому числі					всього	у тому числі				
		л	п	лб	інд	СРС		л	п	лб	інд	СРС
Змістовий модуль 1. Загальна характеристика конституційного процесу												
Тема 1.1	10	2	4		2	2						
Тема 1.2	12	2	4		2	4						
Тема 1.3.	11	1	4		2	4						
Тема 1.4	9	1	4		2	2						
Разом за модуль 1	42	6	16		8	12						

<i>Змістовий модуль 2. Особливості конституційного процесу</i>												
Тема 2.1	8	2	2		2	2						
Тема 2.2	8	2	2		2	2						
Тема 2.3	12	2	4		2	4						
Тема 2.4	12	2	4		2	4						
Тема 2.5	14	2	4		4	2						
Разом за модуль 2	52	10	16		12	14						
Всього годин	94	16	32	–	20	26						

Примітка: л – лекції, п – практичні заняття, лб – лабораторно-практичні заняття; інд – індивідуальні завдання, СРС – самостійна робота студентів.

6. ЗМІСТ НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ

6.1. Лекції

Тема і зміст лекції	К-ть годин
<i>Змістовий модуль 1.</i>	
Загальна характеристика конституційного процесу	
1.1. Конституційний процес як галузь права, юридична наука та навчальна дисципліна. Поняття, предмет і метод конституційно-процесуального права. Конституційно-процесуальне право як наука і навчальна дисципліна. Поняття, зміст і стадії конституційного процесу. Конституційно-процесуальні строки.	2
1.2. Організація підготовки та проведення референдумів в Україні. Поняття та види референдуму. Процедура проведення всеукраїнського референдуму. Правові наслідки всеукраїнського референдуму.	2
1.3. Виборчий процес. Виборчий процес. Стадії виборчого процесу: загальна характеристика. Особливості проведення виборів Президента України. Особливості проведення виборів народних депутатів.	1
1.4. Державотворчий процес в Україні. Державна влада як інститут конституційного права. Поняття та ознаки державних органів. Класифікація державних органів. Поняття та сутність державотворчого процесу.	1
Разом за змістовий модуль 1	6
<i>Змістовий модуль 2. Особливості конституційного процесу</i>	
2.1. Законодавчий процес в Україні. Поняття законодавчого процесу та види законодавчого процесу. Стадії законодавчого процесу. Суб'єкти права законодавчої ініціативи.	2
2.2. Конституційний процес. Історичні передумови конституційного процесу. Новітній конституційний процес в Україні.	2
2.3. Правотворчий процес. Поняття правотворчості. Принципи і функції правотворчості. Стадії правотворчого процесу. Правотворчість органів виконавчої влади. Правотворчість Президента України.	2
2.4. Порядок реалізації деяких конституційних прав і свобод в окремих галузях державного і суспільного життя. Демократія.	2

Поняття та характеристика демократичного ладу. Дотримання прав і свобод людини в Україні. Проблеми порушення та посягання на права людини і громадянина в Україні.	
2.5. Конституційна відповідальність. Конституційно-правова відповідальність: підстави і види. Специфіка конституційно-правової відповідальності. Конституційно-правова відповідальність: підстави і види.	2
Разом за змістовий модуль 2	10
Всього	16

6.2. Практичні заняття

№ з/п	Назва теми	К-ть годин
<i>Змістовий модуль 1.</i>		
Загальна характеристика конституційного процесу		
1	1.1. Поняття, предмет і метод конституційно-процесуального права. Конституційно-процесуальні норми. Конституційно-процесуальні відносини. Конституційно-процесуальне право як наука і навчальна дисципліна. Поняття, зміст і стадії конституційного процесу. Конституційно-процесуальні строки.	4
2	1.2. Поняття та види референдуму. Процедура проведення всеукраїнського референдуму. Правові наслідки всеукраїнського референдуму.	4
3	1.3. Виборчий процес. Стадії виборчого процесу: загальна характеристика. Особливості проведення виборів Президента України. Особливості проведення виборів народних депутатів.	4
4	1.4. Державна влада як інститут конституційного права. Поняття та ознаки державних органів. Класифікація державних органів. Поняття та сутність державотворчого процесу.	4
Разом за змістовий модуль 1		16
<i>Змістовий модуль 2. Особливості конституційного процесу</i>		
4	2.1. Особливості законодавчого процесу в Україні. Поняття законодавчого процесу та види законодавчого процесу. Стадії законодавчого процесу. Суб'єкти права законодавчої ініціативи.	4
5	2.2. Історичні передумови конституційного процесу. Новітній конституційний процес в Україні.	4

6	2.3. Особливості правотворчого процесу. Поняття правотворчості. Принципи і функції правотворчості. Стадії правотворчого процесу. Правотворчість органів виконавчої влади. Правотворчість Президента України.	2
10	2.4. Порядок реалізації деяких конституційних прав і свобод в окремих галузях державного і суспільного життя. Демократія. Поняття та характеристика демократичного ладу. Дотримання прав і свобод людини в Україні. Проблеми порушення та посягання на права людини і громадянина в Україні.	2
Разом за змістовий модуль 2		16
Всього		32

6.3. Самостійна робота

№ з/п	Назва теми	К-ть годин
1	Субекти конституційного процесу.	2
2	Процедура проведення всеукраїнського референдуму	2
3	Особливості проведення виборів Президента України та народних депутатів.	2
4	Загальна характеристика Декларації про державний суверенітет України.	2
5	Дотримання прав і свобод людини в Україні.	2
6	Конституційна реформа в Україні.	2
7	Прийняття нормативно-правових актів вищими органами влади в Україні.	2
8	Проблеми порушення та посягання на права людини і громадянина в Україні.	2
9	Норми конституції, які передбачають конституційну відповідальність	2
10	Політичні партії в Україні: правовий порядок діяльності.	2
11	Кандидати в депутати: конституційно-правовий статус.	2
12	Демократія. Поняття та характеристика демократичного ладу.	2
13	Значення декларації про державний суверенітет України для побудови незалежної держави України.	2
Разом за змістовий модуль 2		
Всього годин		26

Примітка: У розрахунку годин на виконання самостійної роботи передбачено час на виконання індивідуальних завдань

6.4. Орієнтовна тематика індивідуальних та групових завдань

Завдання 1.

Поясніть, чи є суб'єктами конституційного процесу іноземці. Поясніть свою думку.

Завдання 2.

Чи виступає суб'єктом конституційного процесу Україна як держава? Чому ?

Завдання 3.

Опишіть права та обов'язки Верховної Ради України як суб'єкта процесу.

Завдання 4.

Реальність проведення всеукраїнського референдуму у сучасних умовах.

Завдання 5.

Поясніть процедуру проведення Всеукраїнського референдуму

Завдання 6.

Поясніть за якою системою відбуваються вибори до Верховної ради України?

Завдання 7.

Назвіть та охарактеризуйте відповідальність за порушення виборчого законодавства України.

Завдання 8.

Поясніть як відбулось проголошення незалежності України.

Завдання 9.

Поясніть, що призвело до появи нової держави – України.

Завдання 10.

Охарактеризуйте ситуацію на політичній арені при Радінському Союзі та після прийняття Декларації про державний суверенітет України

Основні питання до курсу дисципліни

1. Норми конституційного процесуального права.
2. Конституційно-процесуальне право як наука та навчальна дисципліна
3. Поняття та види форм безпосереднього народовладдя в Україні
4. Порядок проведення виборів Президента України. Процедура вступу на пост новообраного Президента України.
5. Порядок проведення референдуму в Україні.
6. Процедура реалізації особистих прав і свобод людини і громадянина в Україні.
7. Порядок реалізації політичних прав і свобод громадян України.
8. Формування парламентського права у процесі державотворення.
9. Перспективи розвитку парламентаризму як форми правління в Україні.

10. Поняття законодавчого процесу та законодавчої процедури.
11. Процедура внесення змін і доповнень до Конституції України.
12. Організація взаємодії Президента України з Кабінетом Міністрів України, з законодавчою владою, судовою владою, органами місцевого самоврядування.
13. Акти Кабінету Міністрів України.
14. Порядок підготовки та прийняття актів місцевих рад.
15. Відносини місцевих рад з місцевими державними адміністраціями.
16. Побудова громадянського суспільства в Україні.
17. Демократія. Поняття та характеристика демократичного ладу.
18. Дотримання прав і свобод людини в Україні.
19. Проблеми порушення та посягання на права людини і громадянина в Україні.
20. Поняття конституційного процесу. Етапи конституційного процесу в Україні.

7. МЕТОДИ НАВЧАННЯ

Під час лекційного курсу застосовуються слайдові презентації у програмі Microsoft Office Power Point, роздатковий матеріал, дискусійне обговорення проблемних питань.

Практичні заняття проводяться у вигляді семінарів-практикумів з виконанням ситуаційних та розрахункових завдань – індивідуальних та в групах; лабораторних досліджень; конференцій; ділових та рольових ігор.

8. ФОРМИ ПОТОЧНОГО ТА ПІДСУМКОВОГО КОНТРОЛЮ

Поточний контроль з предмету «Конституційний процес» включає тематичне оцінювання та модульний контроль.

Тематичне оцінювання аудиторної та самостійної роботи студентів здійснюється на основі отриманих ними поточних оцінок за усні та письмові відповіді з предмету, самостійні, практичні та контрольні роботи.

Поточний контроль за виконанням ІНДЗ здійснюється відповідно до графіку виконання завдання.

Модульний контроль проводиться у формі комп'ютерного тестування.

Кількість отриманих балів з кожного виду навчальних робіт за різними формами поточного контролю виставляється студентам у журнал академічної групи та електронний журнал після кожного контрольного заходу.

Підсумковий контроль навчальної діяльності студентів здійснюється у формі заліку за результатами поточного контролю (тематичного оцінювання,

виконання ІНДЗ та модульного контролю) і не передбачає обов'язкової присутності студентів. Результати заліку оприлюднюються в журналі академічної групи до початку екзаменаційної сесії.

9. ЗАСОБИ ОЦІНЮВАННЯ РЕЗУЛЬТАТІВ НАВЧАННЯ

Оцінка за лекційне заняття виставляється за активність студента в дискусії, якість конспекту.

Оцінку на практичному занятті студент отримує за виконані розрахункові, лабораторні роботи, командні проекти, зроблені доповіді, презентації, реферати, есе, активність під час дискусій.

Під час модульного та підсумкового контролю засобами оцінювання результатів навчання з дисципліни є стандартизовані комп'ютерні тести.

10. КРИТЕРІЇ ОЦІНЮВАННЯ РЕЗУЛЬТАТІВ НАВЧАННЯ

Поточний контроль успішності здобувачів вищої освіти здійснюється за чотирирівневою шкалою – «2», «3», «4», «5».

Критерії оцінювання результатів навчання за чотирирівневою шкалою

Бали	Критерії оцінювання
«Відмінно»	Отримують за роботу, в якій повністю і правильно виконано завдання. Водночас здобувач вищої освіти має продемонструвати вміння аналізувати і оцінювати явища, факти і процеси, застосовувати наукові методи для аналізу конкретних ситуацій, робити самостійні висновки, на основі яких прогнозувати можливий розвиток подій і процесів, докладно обґрунтувати свої твердження та висновки.
«Добре»	Отримують за роботу, в якій повністю і правильно виконано 75 % завдань. Водночас здобувач вищої освіти виявляє навички аналізувати і оцінювати явища, факти і події, робити самостійні висновки, на основі яких прогнозувати можливий розвиток подій і процесів та докладно обґрунтувати свої твердження та висновки.
«Задовільно»	Отримують за роботу, в якій правильно виконано 60 % завдань. При цьому здобувач вищої освіти не виявив вміння аналізувати і оцінювати явища, факти та недостатньо обґрунтував твердження та висновки,

	недостатньо певно орієнтується у навчальному матеріалі.
«Незадовільно»	Отримують за роботу, в якій виконано менш як 60 % завдань. При цьому здобувач вищої освіти демонструє невміння аналізувати явища, факти, події, робити самостійні висновки та їх обґрунтувати, що свідчить про те, що студент не оволодів програмним матеріалом.

Підсумкова оцінка з дисципліни виставляється за 100-бальною шкалою. Вона обчислюється як середнє арифметичне значення (САЗ) всіх отриманих студентом оцінок з наступним переведенням їх у бали за такою формулою:

$$БПК = \frac{САЗ \times \max ПК}{5},$$

де *БПК* – бали з поточного контролю; *САЗ* – середнє арифметичне значення усіх отриманих студентом оцінок (з точністю до 0,01); *max ПК* – максимально можлива кількість балів з поточного контролю.

Відсутність студента на занятті у формулі приймається як «0».

Критерії оцінювання за дворівневою шкалою

Під час проведення заліку навчальні досягнення студентів оцінюються за дворівневою шкалою: зараховано, незараховано.

Оцінка «зараховано» (60–100 балів) ставиться студентові, який виявив знання основного навчального матеріалу в обсязі, необхідному для подальшого навчання і майбутньої роботи за фахом, здатний виконувати завдання, передбаченні програмою, ознайомлений з основною рекомендованою літературою; під час виконання завдань припускається помилок, але демонструє спроможність їх усувати.

Оцінка «незараховано» (1–59 балів) ставиться студентові, який допускає принципові помилки у виконанні передбачених програмою завдань, не може продовжити навчання чи розпочати професійну діяльність без додаткових занять з відповідної дисципліни.

Шкала оцінювання успішності здобувачів вищої освіти

За 100-бальною шкалою	За шкалою ECTS	За національною шкалою	
		іспит	залік
90–100	A	Відмінно	Зараховано
82–89	B	Добре	
75–81	C		
64–74	D	Задовільно	

60–63	E		
35–59	FX	Незадовільно (незараховано) з можливістю повторного складання	
1–34	F	Незадовільно (незараховано) з обов'язковим повторним вивченням	

Розподіл балів, що присвоюється здобувачам вищої освіти за підсумкового контролю «залік»

Види робіт	Лекції	Практичні заняття	Самостійна робота	Модульний контроль	ІНДЗ	Загальний бал
Максимально можлива кількість балів	10	30	10	40	10	100

11. ПЕРЕЛІК НАОЧНИХ ТА ТЕХНІЧНИХ ЗАСОБІВ НАВЧАННЯ

Наочні засоби:

1. Слайдові презентації у програмі Microsoft Office Power Point;
2. Інформаційні стенди у навчальній аудиторії;
3. Нормативно-технічна документація;
4. Зразки пакування харчових продуктів

Технічні засоби:

1. Спектрофотометр СФ 101
2. Шафа сушильна;
3. Ваги електронні AD200 AXIS;
4. Тонometr електронний;
5. Рефрактометр РПЛ-3;
6. Іономер з набором електродів;
7. Термостат водяний;
8. Мікроскоп Біолам;
9. Ареометри АМТ ГОСТ 18481-81;
10. Плитка електрична;
11. Лабораторні установки для визначення титрованої кислотності, лужності, набряклості, пористості, групи чистоти та ін.

РЕКОМЕНДОВАНІ ДЖЕРЕЛА ІНФОРМАЦІЇ

Основна література

1. Декларація про державний суверенітет України // Відомості Верховної Ради УРСР,- 1990,- №31. Ст. 429.
2. Акт проголошення незалежності України // Відомості Верховної Ради України - 1991.- № 38,- Ст. 502.
3. Конституція України. Прийнята на п'ятій сесії Верховної Ради України 28 червня 1996 р. - К.: Право, 1996. - 36 с.
4. Закон України. Про місцеве самоврядування в Україні // Відомості Верховної Ради України. - 1997. - № 24. - Ст.170
5. Закон України. Про Уповноваженого Верховної Ради України з прав людини // Відомості Верховної Ради України. - 1998. - № 20. - Ст.99
6. Закон України. Про місцеві державні адміністрації // Відомості Верховної Ради України. - 1999. - № 20-21 - Ст.190.
7. Закон України. Про громадянство України. // Відомості Верховної Ради України. - 2001. - № 13.- Ст.3.
8. Закон України. Про політичні партії в Україні // Відомості Верховної Ради України. - 2001. - № 23. - Ст.118.
9. Закон України. Про статус депутатів місцевих рад // Відомості Верховної Ради України. - 2002. - № 40. - Ст.290.
10. Закон України. Про внесення змін до Закону України "Про вибори Президента України" щодо забезпечення належної організації та проведення голосування // Відомості Верховної Ради (ВВР), 2014, № 27, ст.923
11. Закон України. Про службу в органах місцевого самоврядування // Відомості Верховної, 2001, N 33, ст. 175
- 12.Закон України. Про органи самоорганізації населення // Відомості Верховної Ради України. - 2001. - № 48. - Ст.254.
- 13.Закон України. Про судоустрій і статус суддів // Відомості Верховної Ради, 2016, № 31, ст.545.
- 14.Закон України. Про статус депутатів місцевих рад // Відомості Верховної Ради України. - 2002. - № 40. - Ст.290
- 15.Закон України. Про правовий статус іноземців та осіб без громадянства // Відомості Верховної Ради України (ВВР), 2012, N 19-20, ст.179

Додаткова література

1. Колодій А.М., Олійник А.Ю. Права людини і громадянина в Україні: Навч. посібник.— К.:Юрінком Інтер, 2003.— 336 с.

2. Конституційне право України. Підручник для студентів юридичних спеціальностей вищих навчальних закладів освіти / За ред. В.Ф. Погорілка. – 4-е вид. – К.: Наукова думка, 2003. – 732 с.
3. Конституційне право України: Підруч. для студ. вищ. навч. закл. / За ред. В. П. Колісника та Ю. Г. Барабаша. - Х.: Право, 2008. - 416 с.
4. Конституційно– правові засади становлення української державності / В.Я Тацій, Ю.М.Тодика, О.Г.Данилян та ін.; За ред. акад. НАН України В.Я.Тація, акад. АПрН України Ю.М.Тодики. – Х.: Право, 2003. – 328 с.
5. Любченко П. Конституційно– правові проблеми визначення структури громадянського суспільства // Вісник Академії правових наук України.– Харків, 2004.– № 3 (38).– С.43– 53.
6. Погорілко В. Ф., Федоренко В. Л. Конституційне право України: Підручник. - К.: Правова єдність, 2010. - 432 с.
7. Рудик П.А. Коментар до конституційних змін: Навч. пос. - К.: Центр учбової літератури, 2008. - 220 с.
8. Теліпко В. Е. Конституційне та конституційно-процесуальне право України: навч. посіб. [для студ. вищ. навч. закл.]/ В. Е. Теліпко — К.: Центр учбової літератури, 2009. — 568 с.
9. Цимбалістий Т.О. Конституційна юстиція в Україні: Навч. пос. - К.: Центр учбової літератури, 2007. - 200 с.
10. Шаповал В. Конституційні механізми реалізації народного суверенітету // Вісник Конституційного Суду України. – 2004. № 5. – С.77– 97; № 6. – С.83– 102; 2005. – №1. – С40.

Адреси сайтів в INTERNET

Офіційне інтернет-представництво Президента України

<https://www.president.gov.ua/>

Офіційний портал Верховної Ради України rada.gov.ua/

Офіційний портал Центральної виборчої комісії www.cvk.gov.ua/

Офіційний портал Секретаріату Уповноваженого Верховної Ради України з прав людини ombudsman.gov.ua/ua/page/secretariat/

Національна бібліотека України ім. В.І.Вернадського <http://www.nbuv.gov.ua/>

Національна Парламентська бібліотека України <http://www.nplu.kiev.ua/>

Центр європейського і порівняльного права <http://www.eclg.gov.ua/>

Центр розвитку українського законодавства <http://www.ulde.kiev.ua/news.php>